

Adıyaman İli Çiftçilerinin Sosyal, Ekonomik ve Organik Tarım Eğilimlerinin Belirlenmesi

Nevzat Birişik^{1*}, Ramazan Aslan², Fırat Ege Karaat³, Ela Tohumcu⁴

¹Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü

²Adıyaman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

³Adıyaman Üniversitesi, Tarım Bilimleri ve Teknolojileri Fakültesi, Bitki Koruma Bölümü

⁴Adıyaman Sert Kabuklu Meyveler Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü

*Sorumlu Yazar: nevzatbir@yahoo.com

Geliş (Received): 15.07.2020

Kabul (Accepted):14.12.2020

Özet

Tarımsal makro politikaların, bölgesel, sektörel ve yerel yatırım programlarının planlanması için çiftçilerin sosyal ve ekonomik durumları ile gelecek eğilimlerinin belirlenmesi son derece önemlidir. Bu çalışmanın amacı da Adıyaman ilindeki çiftçilerin sosyo-ekonomik yapıları ile organik tarım eğilimlerini analiz etmek ve gelecekte yapılacak planlama çalışmalarına yol gösterici olmaktır. Bu amaçla geliştirilen anket formu, 2019 yılında Adıyaman ili sınırlarındaki 9 ilçe ve bunlara bağlı köylerde iki hafta içinde 1022 kişiyle yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Çalışma sonucunda ilde 26 ürünün ticari olarak yetiştirildiği, çiftçilerin %76'sını yeterli arazi büyüklüğüne sahip olmadığı, işletmelerin %52'sinde aynı zamanda hayvancılık yapıldığı, çiftçilerin %68.7'sinin 45 yaş ve üstü olduğu, çiftçilerin %83.9 tarım yapmayı sevdiği ancak kırsalda yaşayanların oranının %77 olduğu, refah seviyesinden memnun olanların oranının ise %47 olduğu belirlenmiştir. Üreticilerin %76 tarıma devam etmek istedikleri ve %60'nın yenilik arayışında olduğu ve %55'nin işlerinin çocuklarıncaya devam ettirilmesini istediği belirlenmiştir. Çalışma sonucunda ayrıca, çiftçilerin %52'sinin tarımı kârlı bulmadığı, %46.9'nun yeni yatırım yapmayı düşünmediği ve %80.1'inin tarımın en önemli sorunun girdi maliyetleri olduğunu düşündüğü belirlenmiştir. Yapılan ankette tarım teşkilatlarından memnuniyet oranı %64 olarak belirlenirken, desteklerde memnuniyetsizlik oranı %68 olarak belirlenmiştir. Tarımsal örgütlerin üreticilere katkı sunduğunu düşünenlerin oranı %33 ve karar alma süreçlerinde tarım teşkilatına güvenenlerin oranı %60 olurken, çiftçilerin %52'sinin organik tarım yapmak istediği ve %56'sının organik tarımın ilçe bazlı yapılması gerektiğini düşündüğü belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Adıyaman, çiftçi, eğilim, ekonomik, organik tarım, sosyal

Analysis of Social, Economic, and Organic Agriculture Tendencies of Farmers in Adiyaman

Abstract

Determination of social and economic situations and future tendencies of the farmers has critical importance for development of macro politics in agriculture and regional or sectoral investment programs. The aim of this study is to analyze the socio-economic structures and organic farming trends of farmers in the province of Adiyaman and to guide future planning studies. The questionnaire developed for this purpose was applied to 922 and 10 villages in Adiyaman province in 2019, face-to-face interviews in two weeks. As a result of the study, it was found that 26 crops are grown commercially in the province, 76% of the farmers do not have sufficient land size, 52% of the farmers have also animal production, 68.7% of the farmers are older than 45 years old, 83.9% of the farmers love to cultivate, but those who live in the countryside it was determined that the rate was 77%, and those who were satisfied with the level of welfare were 47%. As a result of the study, it was also determined that 52% of the farmers do not find agriculture profitable, 46.9% do not intend to make new investments and 80.1% think that the most important problem of agriculture is input costs. In the survey, the satisfaction rate from the agricultural agencies was determined as 64%, while the dissatisfaction rate in the supports was determined as 68%. While 33% of those who think that agricultural organizations contribute to producers and 60% of those who rely on agricultural agencies in decision-making processes, it is determined that 52% of farmers want to do organic agriculture and 56% think that organic agriculture should be done on a district basis.

Keywords: Adiyaman, farmer, tendency, economics, organic agriculture, social

GİRİŞ

Ekonomik faaliyetler temelde tarım (birincil faaliyet), sanayi (ikincil faaliyet) ve hizmet (üçüncül faaliyet) sektörü olmak üzere üç başlıkta toplanmaktadır. Tarım sektörü özellikle, insanların temel ihtiyaçlarını karşılaması, sanayi sektörüne hammadde sağlaması ve istihdam yaratması gibi nedenlerden dolayı tarih boyunca hep önemli olmuştur. Tarımsal üretim gerçekleştirilmesinde üç önemli üretim faktörü yer almaktadır. Bu üretim faktörlerinin birincisi; toprak, su ve biyolojik çeşitliliği kapsayan doğal kaynaklar, ikincisi; girişimci ve çalışan olarak üreticiler, üçüncüsü ise yerleşik tarım kültürüdür. Bu üç faktörün varlığı, uyumu ve eşgüdümü

tarımsal üretimin verimliliği ve sürdürülebilirliği üzerinde son derece önemlidir. Tarım sektörü yapısı ve çalışma koşulları ile diğer tüm sektörlerden farklıdır. Çiftçilik sadece kişinin kendisini değil, tüm aile üyelerini içine alan bir yaşam biçimidir. Çiftçilik ve çiftçi kavramı 6469 sayılı Ziraat Odaları ve Ziraat Odaları Birliği Kanununda “*arazide ekim, dikim, bakım ve yetiştirme yollarıyla nebat, hayvan veya hayvan mahsulleri istihsalinde bulunmaya veya bu mahsullerin yetiştiricileri tarafından işlenip değerlendirilmesine çiftçilik ve bu işleri devamlı olarak yapanlar*” olarak tanımlanmıştır (RG, 1957). Bu ifadeden çiftçiliğin bir yaşam tarzı olduğu ve süreklilik gerektirdiği açık bir şekilde görülmektedir.

Çiftçiler daha üretimden başlayarak ürünlerin nihai tüketiciye ulaşmasına kadar olan uzun süreçte farklı risklerle karşılaşmaktadırlar. Ekolojik sistemde üretimi etkileyen değişimler, artan maliyetler, değişen fiyatlandırma yöntemleri vb. riskler çiftçilerin sosyal ve ekonomik yaşamlarını önemli oranda etkilemektedir. Bu nedenle tarım sektöründeki ana aktör olan çiftçilerin yani üreticilerin karar alma süreçlerini bilmek, üretim ve yatırımları ile işletmelerinin geleceğine dair düşünce ve eğilimlerini ölçmek kamu hizmetlerinin planlanması, yatırımcıların teşviki ve sorunların çözümü büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle çiftçinin yaşam şartlarından memnuniyeti ve gelecek beklentisi tarımsal sürdürülebilirlik açısından son derece önemlidir.

Genel olarak “köy yaşamı” veya “köylülük” tarım devriminin ortaya çıkardığı bir yaşam tarzı ve sosyal ilişki şeklidir. İnsanlık tarihinde 10 bin yıl boyunca insan nüfusunun büyük bir kısmı köylerde yaşadı, üretimin büyük bir kısmı da buralarda gerçekleşti. Endüstri devrimine kadar köyler insanların geniş aile içinde yaşadığı ve birbirini tanıyan, yardımlaşan sosyal ve kültürel olarak ortaklaşan kader birlikteliği yapan ve değişime çok açık olmayan insanların büyük bir aidiyet duygusuyla bağlandığı en yaygın toplumsal yaşam formuydu. Bu yaşam formu, 10 bin yıl boyunca insanlığa huzur, güven ve refah sundu. Ancak sanayi ya da diğer adı ile endüstri devrimi insanların kentlere göç etmesi, bireyselleşmesi, sosyal bağlarının zayıflaması, çekirdek aile yapısının öne çıkması ve bireysel hedefler ile kişisel kazanımların önem kazandığı kentsel yaşam formunu yaygın ve asıl yaşam formu haline getirdi. Bu nedenle son iki yüzyılda tüm dünyada kırsal nüfusu azalarak oransal olarak %90'lardan %45'lere düştü.

Dünyadaki bu sosyal değişimin benzeri ülkemizde de görülmüştür. 1927 yılında yapılan sayımda ülke nüfusu 13.6 milyon olarak belirlenmiş ve nahiye, ilçe merkezleri ve şehir merkezlerinde yaşayanlar şehirli kabul edilmiştir. Yapılan sayımda 39901 köy sayılmış ve köylerdeki insanların toplam nüfusa oranı %76 çıkmıştır. Yani nüfusun yaklaşık 3,6 milyonu şehirlerde ve 10 milyonu köylerde yaşamakta ve 9 milyonu tarımla geçinmekte idi. Bugün

ülkemizde durum oransal olarak tam tersidir, Türk toplumu özellikle 1950’li yıllardan sonra kentleşmiştir ve asıl yaşam alanları köyler değil kentler olmuştur. 2012 yılında yapılan nüfus sayımına göre köylerde yaşayan nüfusun toplamı 17.2 milyon, toplam nüfusa oranı %22.7 ve köy sasisi ise 34.247 olarak verilmiştir. Kırsal nüfus 1980 de toplam 25 milyon olup bu tarihten sonra azalmış ancak en hızlı düşüş 2000-2012 arasında yaşanmıştır. Bu sürede 24 milyon olan kırsal nüfus 17 milyona kadar düşmüştür. Ancak tüm verilere rağmen 85 yılda aslında köyde yaşayan nüfus 10 milyondan 17 milyona çıkmış yani %58 oranında artmıştır (Yılmaz, 2015).

Ülkemizdeki tarımsal nüfusun oransal olarak azalması özellikle sanayi ve hizmet sektörünün gelişmesi ve üreticilerin kişi başına sahip oldukları tarımsal arazi miktarının azalması kırsaldan kente göçün nedenlerinden bir olmuştur. Ancak diğer önemli bir konu tarımın GSYİH içindeki oranının zaman içinde düşmesi ve çiftçilerin göreceli olarak fakirleşmesi daha büyük bir rol almıştır. TÜİK (2020) verilerine göre 1997 yılında Tarımın GSYİH içindeki payı %13.5 iken bu oran 2017 yılında %6.9 olarak gerilemiştir. Yani tarımın toplam ülke ekonomisindeki yeri küçülmüş ancak istihdam içindeki yeri yüksek kaldığından kişi başına düşen gelir nispeten az oranda büyümüştür.

Tarımın ülke istihdamındaki payı incelendiğinde 1988 yılında %46.5 iken bu oran 2017 yılında %20.9’a düştüğü görülmektedir (Anonim, 2020a). Sanayi ve hizmet sektörlerinde artış görülürken, tarım sektöründe negatif yönlü bir eğilim görülmesi ülkenin gelişmişliği açısından olumlu bir durum olmakla birlikte doğru yönetilmediğinde zaman içinde tarımsal nüfusun kritik eşik altında kalmasına neden olacaktır.

Adıyaman ilindeki ilçelerin tarım alanlarının ilçe yüzölçümüne oranı ve mevcut tarım alanlarının sulanma oranlarına bakıldığında, bir tarım ili olan Adıyaman geneline bakarsak, yüzölçümünün %32.8’i tarım alanı olarak kullanılmaktadır (Anonim, 2020b). Bu tarım alanlarının sadece %18.7’si sulanabilmektedir. Bu durum ildeki tarım arazileri açısından sulamanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Adıyaman Valiliği verilerine göre, Adıyaman’daki ilçe sayısı 9, belediye ve belde sayısı 23, köy sayısı ise 451’dir. Adıyaman ilinin nüfusu, 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 624.513 olarak ifade edilmektedir. Nüfusun 421.889’u şehirlerde ikamet ederken, 202.624’ü köylerde yaşamaktadır (TÜİK, 2020).

Adıyaman'da çiftçi kayıt sistemine (ÇKS) kayıtlı 28.373 kişi bulunmaktadır. ÇKS'ye kayıtlı çiftçilere ait arazi varlığı 2.018.957 dekadır. Adıyaman'da toplam 109.347 adet çiftçi ailesi tarım sektöründe faaliyet göstermektedir. 14 adet 10.870 üyeli tarım kredi kooperatifi, 32 adet 1.430 üyeli tarımsal kalkınma kooperatifi, 8 adet 197 üyeli sulama kooperatifi ve 8 adet 163 üyeli su ürünleri kooperatifi faaliyet göstermektedir (Anonim, 2020c).

Adıyaman 7.337 km² yüzölçümü, 421.889 şehir (il-ilçe) merkezinde yaşayan 624.513 toplam nüfusu, merkez dahil 9 ilçe ve 452 köyü olan hem Akdeniz iklimi hem de karasal iklim özellikleri gösteren bir ildir. Adıyaman ili Doğu Torosların üzerinde ve Mezopotamya ovasının kuzeyinde, Fırat nehrinin doğusunda bulunan biyolojik çeşitlilik açısından çok zengin bir coğrafyadır. Adıyaman ilinde toplam 283.701 dekar çayır ve mera dahil tarım arazisi bulunmaktadır. Adıyaman ilindeki bu tarımsal arazi varlığı 30.847 tarımsal işletme (çiftçi) tarafından işlenmektedir. Bu çiftçilerin yaklaşık %93.8'sine denk gelen 28.926 adedi Tarım ve Orman Bakanlığının Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'ne kayıtlıdır. Adıyaman ilindeki arazi varlığının kullanım durumuna göre dağılımı incelendiğinde toplam arazinin %62.6'sinin tarla, %0.2'sinin nadas, %18.1'inin meyve ve uzun ömürlü bitkiler, %1.4'ünün sebze, %15.58'inin ise çayır-mera olarak değerlendirildiği görülmektedir (TÜİK, 2020).

Adıyaman ilindeki toplam arazi varlığının yaklaşık üçte ikisi tarla bitkilerinin üretiminde kullanılırken (Tarla + Sebze üretimi %64.0) yaklaşık beşte biri ise bahçe bitkileri üretiminde (18.1) kullanılmaktadır. Ancak tarımsal üretimin verimliliğini artıran en önemli husus olan sulama durumuna bakıldığında ise İldeki arazilerin ancak 1/5'nin sulanabildiği görülmektedir. Adıyaman ilinin işlenebilir tarım arazilerindeki sulama durumları incelendiğinde ildeki arazilerin %80 kadarında kuru tarım yapılmaktadır yani sulanan arazi alanı ülke ortalaması olan %30'un altındadır (TÜİK, 2020).

MATERYAL ve METOD

Bu araştırmanın amacı, Adıyaman ilindeki çiftçilerin sosyo-ekonomik yapılarını analiz etmektir. Araştırmanın ana materyalini Adıyaman ilinin Merkez, Besni, Çelikhane, Gerger, Gölbaşı, Kahta, Samsat, Sincik ve Tut ilçelerinde yaşayan çiftçilere uygulanan anketlerden elde edilen birincil veriler oluşturmaktadır. Anket çalışmaları 2019 yılı Temmuz - Eylül aylarında çiftçilerle yüz yüze görüşme yöntemi ile yapılmıştır. Anket formunda, çiftçilerin demografik özelliklerinin yanı sıra, sosyal ve ekonomik eğilimleri hakkında bilgilere yönelik sorulara yer

verilmiştir. Anketin son kısmında, çiftçilerin organik tarım hakkındaki düşüncelerini belirlemeye yönelik sorular bulunmaktadır.

Çalışmanın 2019 yılı Temmuz ve Ağustos aylarında Adıyaman'ın tüm ilçelerinde, farklı bitkisel ürünlerde üretim yapmakta olan toplam üretici sayısının %3'üne (1022 üretici) uygulanmıştır. Anket formu dört bölüm ve 21 sorudan oluşmuştur. Her bir anket ziraat mühendisi, veteriner hekim veya teknisyen marifetiyle tarım işletmesinde işletmeden sorumlu kişi ile yüz yüze bir defada yapılmıştır. Anketlerde cevap verilmeyen sorular boş bırakılmış ve derlenen formlar ilçe müdürlükleri marifetiyle il müdürlüğünde toplanmış ve toplu olarak araştırmacılara teslim edilmiştir. Ankette Üretici Hakkında Genel Bilgiler, Tarımsal Sosyal Eğilim, Tarımsal Ekonomik Eğilim, Organik Tarım Eğilimi ana bölümlerine dahil sorular yöneltilmiştir.

Anket hazırlığı, uygulanması ve analizine objektifliğin sağlanması ve zamana bağlı değişimlerin azaltılması için anket sorularını hazırlayan, anketi uygulayan ve anketin istatistik analizini yapan kişiler ayrı çalışmıştır. Anketörlere iki saatlik bir anket uygulama eğitimi verilmiş, ilçe tarım müdürlükleri kendi ilçelerindeki anketlerin güvenliğinden sorulu olmuştur. Anketlerin yapıldığı çiftçiler Tarım ve Orman il Müdürlüğü tarafından belirlenmiştir. Böylece anketlerin gerçek kişiler uygulandığı, verilere müdahale edilmemesi ve orijinal evrakların araştırmacılara ulaşması sağlanmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Anket çalışmasında, toplam 1022 çiftçi katılmıştır. Araştırmaya katılan çiftçilerin ilçelere göre dağılımı incelendiğinde, 349 çiftçinin katılımı ile Merkez ilçe ilk sırada yer alırken, 191 çiftçi ile Kahta ilçesi ikinci sırada ve 117 çiftçinin katılımı ile Besni üçüncü sırada yer almaktadır. En az çiftçinin katılımı ise 42 çiftçi ile Gerger ilçesindedir. Anket sonuçları Üretici Hakkında Genel Bilgiler, Tarımsal Sosyal Eğilim, Tarımsal Ekonomik Eğilim, Organik Tarım Eğilimi alt başlıkları altında özetlenmiştir.

Üreticiler Hakkında Genel Bilgiler

Katılımcıların %5'i 18-30 yaş aralığında, %26.3'ü 31-45 yaş aralığında, %55.9'u 46-69 yaş aralığında, %3.9'u 70 ve üzeri yaştaki çiftçilerden oluşmaktadır. Katılımcıların %8.9'u bu ifadeye herhangi bir yanıt vermemiştir.

Ankete katılan çiftçilerin eğitim durumları incelendiğinde, ilköğretim mezunu çiftçilerin %59 oran ile toplam örneklemin yarısından fazlasını oluşturduğu görülmektedir. Okuma yazma bilmeyen çiftçilerin oranı %1.5, ortaokul mezunu olanların oranı %11.4, lise mezunlarının oranı %15, lisans ve lisansüstü mezunları toplamının oranı yalnızca %5.4'tür. Bu ifadeye bilgi vermeyenlerin oranı %7.7'dir.

Üretim yapılan arazi büyüklükleri incelendiğinde, üretimin %76 oranında 1-100 dekar aralığındaki araziler ölçeğinde yapıldığını görülmektedir. 101-500 dekar arazide üretim yapan çiftçilerin oranı %19, 501 dekar ve üzerinde üretim yapan çiftçilerin oranı yalnızca %1'dir. Çiftçilerin %4'ü ekim yapmadıklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de kişi başına düşen arazilerin küçük, parçalı oluşunun tarımsal üretimdeki temel problemler arasında sayıldığı (Albayrak, 2017) göz önüne alındığında, Adıyaman ilindeki tarımsal arazilerin ölçeklerinin küçüklüğünün de Türkiye genelindeki görünüm ile de uyumlu bir tablo sergilemektedir. Çiftçiler, büyük ölçüde bitkisel üretim ile uğraşmaktadır. Çiftçilerin üretimleri incelendiğinde en fazla buğday, arpa ve tütün ekimi yapıldığı görülmektedir. İlde en fazla %51 ile buğday üretilirken, en az %0.1 ile Bamya ve Sumak üretilmektedir. Üzüm, antepfıstığı, badem, pamuk, mısır, ceviz, fiğ, yonca, zeytin, nar, dut, Trabzon hurması, mercimek, fasulye, silajlık mısır, incir ilde üretilen sebze ve meyvelerden bazılarıdır.

Çiftçilerin büyük çoğunluğu hayvancılığı bitkisel üretimle birlikte ve küçük ölçeklerde sürdürmektedir. Hayvancılıkla uğraşmayan çiftçilerin oranı %43 iken, 1-50 arası hayvan sahibi olan çiftçilerin oranı %46'dır. 51-100 arası hayvanı olan çiftçilerin oranı %5'i 101 ve üzeri hayvanı olan çiftçilerin oranı sadece %1'dir. Hayvancılık ile uğraşan çiftçilerin %80'i büyükbaş hayvan sahibi iken, %15'i küçükbaş hayvan sahibidir.

Ankete katılan 1022 çiftçiden 858'i (%84) herhangi bir birliğe üye olmadığını belirtmiştir. Çiftçilerin en çok üye oldukları kurumların başında Ziraat Odası ve Tarım Kredi Kooperatifi gelmektedir.

Tarımsal Sosyal Eğilim

Anketin ikinci kısmında çiftçilerin sosyal eğilimlerini ölçmek amacıyla anket yapılan çiftçilere konu ile ilgili 10 adet soru yöneltilmiş olup elde edilen sonuçlar Çizelge 1'de özetlenmiştir. Öncelikle, çiftçilerin tarımsal üretim faaliyetleri ile neden ilgilendiği ifadesine verdikleri yanıtlar incelenmiştir. Katılımcıların %95.3'ü tarımsal üretime babadan kalma bir meslek olduğu için devam etmektedir. Tarıma yeni yatırım yapanların oranı %2.4 iken, %1.9'u

ortaklık olarak tarım yaptıklarını ifade etmişlerdir. Çiftçilerin, %83.9 gibi büyük bir çoğunluğu tarım yapmayı sevdiğini ifade ederken, %11.8 ise tarım yapmayı sevmediklerini belirtmişlerdir. Ankete katılanların %77'si kırsal alanda yaşamaktan memnun olduğunu dile getirirken, %17'si bu ifadeye olumsuz yanıt vermiştir.

Çizelge 1. Adıyaman Çiftçi Eğilimleri – Sosyal Eğilim Alt Başlığı Anket Sonuçları

Anket Soruları	Verilen Yanıtların Dağılımı (%)*		
Tarıma nasıl başladınız?	<i>Aileden</i>	<i>Ortaklık</i>	<i>Yeni yatırım</i>
	95.3	1.9	2.4
Tarım yapmayı seviyor musunuz?	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Kararsızım</i>
	83.9	11.8	3.8
Köyde (kırsalda) yaşamaktan memnun musunuz?	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Köyde yaşamıyorum</i>
	77	17	5
Tarım dışı bir faaliyetiniz var mı? **	<i>Memuriyet</i>	<i>Ticaret</i>	<i>Özel sektör</i>
	7	19	18
Yaşam-Refah seviyenizden memnun musunuz?	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Kararsızım</i>
	47	42	10
Tarım dışı bir iş yapmak isterseniz tercihiniz ne olurdu?	<i>Memuriyet</i>	<i>Kendi işim</i>	<i>Başka işte çalışan</i>
	22	69	3
Yeni ürün veya yenilik arayışı içinde misiniz?	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Kararsızım</i>
	60	32	7
Tarımsal üretime devam etmek istiyor musunuz?	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Kararsızım</i>
	76	18	5
Çocuğunuzun tarım yapmasını ister misiniz?	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Kararsızım</i>
	55	39	5
Tarım teşkilatından memnun musunuz?	<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Kararsızım</i>
	64	25	10

*: Toplamı %100'ü bulmayan dağılımlarda eksik bölüm bilginin mevcut olmadığı kısmı temsil etmektedir.

** : Çiftçilerin %55'i 'Yok' yanıtını vermiştir, %1'inden bilgi alınmamıştır.

Ankete katılan çiftçilerin %55'i tarım dışı herhangi bir ekonomik faaliyetleri olmadığını belirtmiş, %19 tarım haricinde başka bir teşebbüslerinin bulunduğunu, %18 özel sektörde çalıştıklarını, %7'si ise memur olduklarını belirtmişlerdir. Çiftçilere tarım dışında tercih edecekleri ekonomik faaliyetler sorulduğunda, %69 kendi işini yapmak istediğini, %2'si memur olmak istediğini ve %3 ise özel sektörde çalışmak istediğini belirtmiştir. Çiftçilerin yaşam-refah seviyelerinden memnun olup olmadıklarını öğrenmek için ankette yer alan soruya, katılımcıların %47'si olumlu cevap verirken, %42'si olumsuz yanıt vermişlerdir. Bu durum kırsalda yaşayan çiftçilerin neredeyse yarısının hayat şartlarından pek memnun olmadığını göstermektedir.

Tarımsal Ekonomik Eğilim

Anketin üçüncü kısmında çiftçilerin ekonomik eğilimlerini ölçmek amacıyla anket yapılan çiftçilere konu ile ilgili 6 adet soru yöneltilmiş olup elde edilen sonuçlar Çizelge 2'de özetlenmiştir. Buna göre, katılımcıların %52'si tarımı karlı bir sektör olarak değerlendirmemektedir. Çiftçilerin %37'si tarımın karlı bir sektör olduğuna inanmaktadır.

Buna rağmen katılımcıların %45'i tarım sektöründe yeni yatırım yapmayı düşünürken, %47'si bu sektörde yeni yatırım yapmayı düşünmemektedir.

Tarım sektöründe en önemli sorunların neler olduğu sorulduğunda, çiftçilerin %80.1 gibi yüksek bir oranda maliyet dediği görülmektedir. %20'lik kısmı pazarlama sorununu ifade ederken, %14.4 lük kısmı işçilik sorununu vurgulamıştır. Bu durum çiftçilerin Türkiye genelinde sürekli olarak şikayet ettikleri artan maliyetlere uygun bir görünüm çizmektedir. Ayrıca, katılımcıların %68'i tarımsal desteklerden memnun olmadıklarını, yetersiz bulduklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 2. Adıyaman Çiftçi Eğilimleri – Ekonomik Eğilim Alt Başlığı Anket Sonuçları

Anket Soruları	Verilen Yanıtların Dağılımı (%)*		
	Evet	Hayır	Kararsızım
Size göre tarım kârlı bir sektör müdür?	37	52	10
Tarımda yeni yatırımlar yapmayı düşünüyor musunuz?	44.7	46.9	7.9
Size göre tarımın en önemli sorunu nedir?	İşçilik 14.4	Maliyet 80.1	Pazarlama 20
Tarımsal desteklerden memnun musunuz?	Evet 22	Hayır 68	Kararsızım 9
Tarımsal örgütlerin üretime katkı sunduğunu düşünüyor musunuz?	Evet 33	Hayır 51	Kararsızım 15
Karar alma sürecinde en çok kimlerden yardım alıyorsunuz?	Komşu 27.4	Bayii 11.9	Tarım teşkilatı 60.6

*: Toplamı %100'ü bulmayan dağılımlarda eksik bölüm bilginin mevcut olmadığı kısmı temsil etmektedir.

Çiftçilere tarım alanındaki örgütlerinin üretime katkı sunup sunmadıkları sorulduğunda, %51 oranında hayır cevabı alınmıştır. Sadece %33 bu örgütlerin katkılarını yeterli bulmaktadır. Buna rağmen, çiftçilerin karar alma süreçlerinde %60.6 ile tarım teşkilatlarına danıştıkları görülmektedir. %27.4' ü komşularına ve %11.9'u bayilere danışmaktadırlar.

Organik Tarım Eğilimi

Çalışmanın dördüncü kısmına ait anket çalışmasında üreticilere yöneltilen sorulara ait alınan cevapların dağılımları Çizelge 3'de verilmiştir. Anket çalışmasına en çok katılım 349 üretici ile Merkez ilçesinde olurken, bunu 191 üretici ile Kahta ve 117 çiftçi ile Besni izlemiş, 42 üretici ile Gerger son sırayı almıştır.

Anket kapsamında yöneltilen birinci soru olan “Organik tarım hakkında bilginiz var mı?” sorusuna anket uygulanan üreticilerin %52.3'ü “Evet” yanıtını verirken, %42.9'u “Hayır”, %3.5'i ise “Kararsızım” yanıtını vermiş, %1.3'ü ise yanıt vermemiştir. Yöneltilen ikinci soru sonucunda daha önce organik tarım yapmış olduğunu belirten üretici oranı %21.8, yapmamış

üretici oranı %75.8, “Vazgeçtim” yanıtı vererek daha önce yapmış ama vazgeçmiş üretici oranı ise %0.6 olarak belirlenmiş, katılımcıların %1.8’i yanıt vermemiştir. Anket çalışmasına katılan üreticilerin %44’ü yöneltilen üçüncü soru kapsamında, organik tarımın avantajlı veya kârlı olduğu yönünde yanıt verirken, %45’i olumsuz yönde yanıt vermiş, %4’ü kararsız olduğunu belirtmiş, %7’si yanıt vermemiştir. Katılımcıların %52’si organik tarım yapmak istediğini, %40’ı istemediğini belirtmiş, %7’si konu hakkında kararsız kalırken, %1’inden yanıt alınamamıştır. Son soru olarak yöneltilen “İlçenizin tümünden “organik tarım alanı” olarak ilan edilmesine destek verir misiniz?” sorusuna ise Adıyaman ilindeki katılımcıların tamamı değerlendirildiğinde, üreticilerin toplam %56.6’sı “Evet”, %27’si “Hayır” cevabını vermiş olup, %16.4’ünden yanıt alınamamıştır.

Çizelge 3. Adıyaman Çiftçi Eğilimleri – Organik Tarım Eğilimi Alt Başlığı Anket Sonuçları

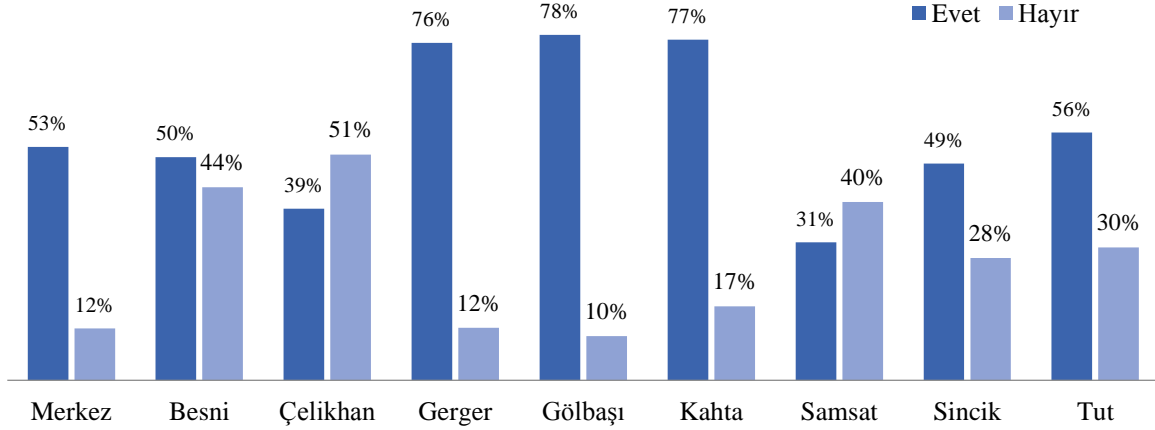
Anket Soruları	Verilen Yanıtların Dağılımı (%)*		
	Evet	Hayır	Kararsızım**
Organik tarım hakkında bilginiz var mı?	52.3	42.9	3.5
Daha önce organik tarım yaptınız mı?	21.8	75.8	0.6
Sizce organik tarım avantajlı veya kârlı mı?	44.0	45.0	4.0
Organik tarım yapmak ister misiniz?	52.0	40.0	7.0
İlçenizin tümünden “organik tarım alanı” olarak ilan edilmesine destek verir misiniz?	56.6	27	-

*: Toplamı %100’ü bulmayan dağılımlarda eksik bölüm bilginin mevcut olmadığı kısmı temsil etmektedir.

** : İkinci soru için verilen seçenek “Vazgeçtim” şeklinde ifade edilmiş olup, beşinci soruda bu seçenek sunulmamıştır.

Çalışma kapsamında katılımcılara yöneltilen “İlçenizin tümünden “organik tarım alanı” olarak ilan edilmesine destek verir misiniz?” sorusuna verilen yanıtlar ilçelere göre ayrı ayrı değerlendirilmiş, sonuçlar Şekil 1’de sunulmuştur. Merkez, Besni, Gerger, Gölbaşı, Kahta ve Tut ilçeleri, yöneltilen soruya katılımcıların %50 ve fazlasının “Evet” yanıtı verdiği ilçelerdir. Çelikhane ilçesinde katılımcıların %51’i “Hayır” yanıtı vermiştir. Samsat ve Sincik ilçelerinde ise hem “Evet” hem de “Hayır” yanıtı veren katılımcıların oranı %50’nin altında gerçekleşmiştir. Verilen yanıtlara göre özellikle Gölbaşı, Kahta ve Gerger ilçeleri dikkat çekmiş, söz konusu soruya “Evet” yanıtı veren katılımcı oranı sırasıyla %78, %77 ve %76 olarak gerçekleşmiştir.

İlçenizin tümünden “organik tarım alanı” olarak ilan edilmesine destek verir misiniz?

Şekil 1. Çalışmanın beşinci sorusuna verilen yanıtların ilçelere göre dağılımı

Elde edilen veriler üreticilerin genel olarak düşük eğitim seviyesine ve yetersiz arazi miktarına sahip oldukları ve örgütlenme bilincinden yoksun oldukları belirlenmiştir. Tarımdaki yaşlı nüfus oranının Türkiye ortalamasından düşük olduğu ancak üreticilerin kendi çocuklarının tarımsal faaliyetleri devam ettirme isteğinin azaldığı gözlenmektedir. Adıyaman üreticilerin çok büyük ölçüde tarım yapmaktan memnun olduğu ancak kırsal refah seviyesinden memnuniyetinin azaldığı ve gelir ve refah seviyesinden şikâyetçi olduğu belirlenmiştir. İşletmelerin halen yaklaşık yarısının hem bitkisel hem de hayvansal üretim yaptığı ve yeniliklere açık olduğu, tarım teşkilatına duyulan güvenin yüksek olduğu gözlenmiştir. Yeni arayış içinde olan çiftçilerin yatırım yapma konusundaki isteklerinin düşük olmasının ise üretimdeki karlılığın azlığı ve yatırım için yeterli kaynakların olmamasına bağlanabilir. Adıyaman ilinde özellikle organik tarım konusunda iyi düzeyde bilinç sahibi olduğu ve ilçe bazlı organik tarım yapma hususunda Kahta, Gölbaşı ve Gerger gibi ilçelerde %75 ve üstünde oranda istekli olduğu belirlenmiştir. Daha önce organik tarım yaygınlaştırma çalışması yapılmış olan Çelikhan ilçesinde üreticilerin “İlçe Bazlı Organik Tarım” yaklaşımına % 51 oranında olumsuz cevap vermesinin asıl nedeninin ilçedeki üretilen organik balda yaşanan pazarlama sorunları ile tütün üretiminde yoğun kimyasal kullanımının organik tarım üzerindeki olası zararları üreticiler tarafından bilinmesinin etkisi olduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Önemli bir tarımsal potansiyele sahip Adıyaman ilinde yapılan bu çalışmada elde edilen verilere göre Tarımsal nüfusun giderek yaşlandığı, çocuk sayısının azaldığı ve yeni neslin tarım yapma beklentisinin veya talebinin önemli ölçüde düştüğü ve bu durumun tarımsal sürdürülebilirlik için büyük bir risk teşkil ettiği görülmektedir. Adıyamanlı üreticilerin genel olarak yaşam şartlarından memnun olmakla birlikte coğrafyanın kendilerine tanıdığı olduğu farklı türleri yetiştirme konusunda yeterli eğitime sahip olmadıkları, yenilik arayışını sürdürdükleri, kırsal alandaki yaşam koşullarından, refah seviyesinden ve destekleme politikaları ile tarımsal örgütlerin fonksiyonundan memnun olmadıkları belirlenmiştir. Bu nedenle tarımsal desteklerin kolay erişebileceği, girdi maliyetlerini düşürecek şekilde ayarlanarak üreticilerin üzerinde olumlu etki yapması, çiftçi örgütlerinin temsil, adalet ve yaşana sorunlara çözüm arayışında etkin kılınması gerektiği görülmektedir. Tarım ve Orman Bakanlığının karar alma sürecinde halen çiftçilerin en önemli kaynağı olduğu, ancak kırsaldaki düşük eğitim seviyesi ve düşük gelirli işletmelerin varlığından dolayı ekonomik büyümenin sağlanmasında güçlükler çekildiği görülmektedir. Bu nedenle arazi toplulaştırma, sulama yatırımlarının ivedilikle bitirilmesi, küçük alanda gelir getirici tohum ve damızlık üretimi gibi faaliyetleri yaygınlaştırılması gerektiği görülmektedir. Çiftçilerin ÇKS sistemine kayıtlılık oranının Türkiye ortalamasının üstünde olduğu, tarımsal faaliyetlere devam etme isteğinin ve yenilik arayışının yüksek olduğu bu ilde üretimin bulunduğu alanda tarımsal faaliyetlerinin çeşitlendirecek ve maliyetlerini düşürecek ilçe bazlı çözümlere veya ürün bazlı altyapı yatırımların desteklenmesine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Çalışma sonucunda, Adıyaman ilinde üreticilerin çoğunun organik tarım hakkında bilgi sahibi olduğunu, daha önce organik tarım yapmamış olduklarını, organik tarım yapmak istediğini ve buldukları ilçenin organik tarım ilçesi olarak ilan edilmesine olumlu baktıkları görülmüştür. Bunun yanında üreticiler arasında organik tarımın avantajlı veya kârlı olup olmadığı konusunda belirgin bir görüş ön plana çıkmamıştır, üreticilerin yaklaşık yarısı organik tarımın avantajlı veya kârlı olduğunu belirtirken, buna yakın sayıda üreticinin olumsuz düşündüğü görülmüştür. Özellikle Gölbaşı, Kahta ve Gerger ilçelerindeki üreticilerin organik tarım ilçesi olma konusunda hevesli oldukları belirlenmiştir. Bu nedenle özellikle badem, üzüm, bal ve incir üretimi göz önünde bulundurularak birkaç ilçede bitkisel ve hayvansal üretimin tamamı organik olacak şekilde “İlçe Bazlı Organik Tarım” üretim sistemine geçilmesi planlanmalıdır. Tarımsal destekler ve eğitim yayım faaliyetleri de bu planlamaya dahil edilerek orta vadede ilin bir “Organik Ürün Markası” olması sağlanabilir.

TEŞEKKÜR

Yürütülen bu çalışmada eğitim, anket ve analiz çalışmalarının yürütülmesi konusunda büyük özveride bulunarak önemli katkılar sunan Adıyaman Tarım ve Orman İl ve İlçe Müdürlüğü idarecilerine ve çalışanlarına teşekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Anonim 2020a, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler, <http://www.sbb.gov.tr/ekonomik-ve-sosyal-gostergeler/#1540023014826-f0fb9a57-91ae> (Erişim Tarihi: 06.06.2020).
- Anonim, 2020b, T.C. Adıyaman Valiliği, Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, 2017 Brifingi, https://adiyaman.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Brifing/2017_Yili_Brifingi.pdf (Erişim Tarihi: 06.06.2020).
- Anonim, 2020c, İpekyolu Kalkınma Ajansı, Invest in Adıyaman, Tarım ve Hayvancılık, <http://www.investinadiyaman.gov.tr/Tarim-ve-Hayvancilik-icerik-229.html> (Erişim Tarihi: 06.06.2020).
- ATOİM, 2019, Adıyaman Tarım ve Orman İl Müdürlüğü, Tarımsal Üretim Verileri.
- RG, 1957, 6964 sayılı Ziraat Odası ve Ziraat Odaları Birliği Kanununun: 23.5.1957 Tarihli- 9614 sayılı Resmi Gazete.
- RG, 2010, Resmi Gazete, 18.08.2010 tarih ve 27676 sayı.
- TÜİK, 2020. Türkiye İstatistik Kurumu, Bitkisel Üretim İstatistikleri, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=92&locale=tr> (Erişim Tarihi: 06.06.2020).
- Yılmaz, M., 2015, Türkiye’de kırsal nüfusun değişimi ve illere göre dağılımı (1980-2012). Doğu Coğrafya Dergisi, 20: 161-184.